

CENER 21

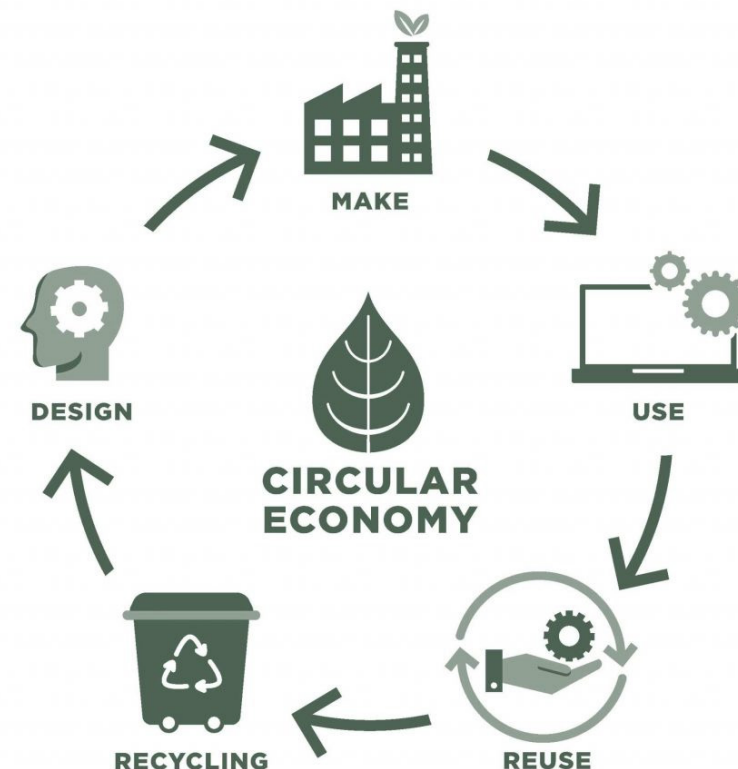
PRAKTIČNA CIRKULARNA EKONOMIJA

SUPPORTED BY

UVOD

PRAKTIČNA CIRKULARNA EKONOMIJA

Cirkularna ekonomija predstavlja pristup održivom razvoju koji podrazumijeva smanjenje otpada, ponovnu upotrebu, reciklažu materijala i produženje životnog ciklusa proizvoda. U kontekstu rastućih ekoloških izazova i potrebe za efikasnijim korištenjem resursa, sve veći broj kompanija u Bosni i Hercegovini implementira inovativne modele poslovanja utemeljene na principima cirkularne ekonomije. Ovaj kompendijum predstavlja pregled deset dobrih praksi domaćih kompanija koje svojim radom doprinose transformaciji ka zelenijoj i otpornijoj ekonomiji.

Biona

Biona and Beyond

Strategija CE: Cirkularni dizajn/reciklabilna ambalaža

CE praksa: Korištenje 100% reciklabilne ambalaže, optimizaciju proizvodnih procesa, smanjenje CO2 otiska i edukaciju potrošača o održivoj potrošnji

Opis

Biona & Beyond je osnovana 2005. godine kao d.o.o. s vizijom da tržištu Bosne i Hercegovine ponudi kvalitetan asortiman zdrave, wellness i organske hrane. Rastom potražnje i razvojem kompanije, stvoren je vlastiti brend BIONA i pokrenuta domaća proizvodnja, među kojom se posebno ističe prva bh. proizvodnja sojinog mlijeka i drugih proizvoda na bazi soje. Kao pioniri održive proizvodnje u segmentu biljne ishrane, Biona & Beyond u posljednjim godinama intenzivno razvija cirkularne prakse s ciljem smanjenja utjecaja na okoliš. U fokusu su aktivnosti koje zatvaraju krug od sirovine do ambalaže i otpada - kroz upotrebu lokalnih i kontrolisanih sirovina, smanjenje otpada u procesu proizvodnje, optimizaciju energetske potrebe i prelazak na 100% reciklabilnu ambalažu. Nova eko-friendly ambalaža, iako jednostavnog izgleda, dizajnirana je s naglaskom na funkcionalnost, manju potrošnju resursa i mogućnost potpune reciklaže. Pored redizajna vizualnog identiteta i unapređenja procesa, Biona & Beyond aktivno radi na smanjenju CO2 otiska, te je svoje proizvodne i logističke tokove prilagodila principima održivog cirkularnog poslovanja. Današnji Biona proizvodi predstavljaju spoj nutritivne vrijednosti, odgovorne proizvodnje i ekološke osviještenosti.

Sugar on Top

Strategija CE: Proširenje životnog ciklusa proizvoda, lokalizacija lanca vrijednosti, smanjenje otpada kroz razvoj po mjeri

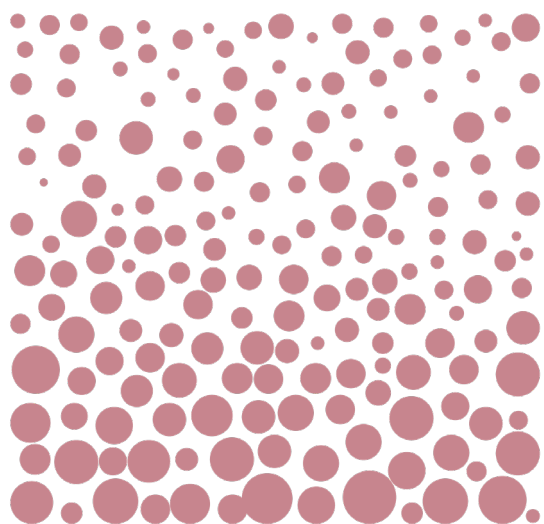
CE praksa: Razvoj i industrijalizacija proizvoda s ciljem smanjenja materijalnih viškova i otpada procesa, smanjenje CO2 otiska i edukaciju potrošača o održivoj potrošnji.

Opis

Kompanija Sugar on Top d.o.o. jedinstvena je u Bosni i Hercegovini po tome što nudi sveobuhvatne usluge dizajna, razvoja, digitalizacije i industrijalizacije proizvoda u tekstilnoj industriji, čime značajno doprinosi razvoju održive i cirkularne modne ekonomije u zemlji. Pokrenuta kao odgovor na potrebe manjih brendova i kompanija koje nemaju pristup manjim proizvodnim kapacitetima niti stručnjacima za tehnički razvoj, Sugar on Top popunjava ključnu prazninu u domaćem tržištu.

Kroz svoj rad, kompanija omogućava lokalnim proizvođačima da efikasno razviju, testiraju i prilagode proizvode prije masovne proizvodnje, čime se smanjuje količina otpada i neuspješnih serija - važan aspekt cirkularne ekonomije. Njihov razvojni tehnički paket uključuje i usluge izrade uzoraka i malih proizvodnih serija, što doprinosi racionalnijem korištenju materijala, minimiziranju viškova i optimizaciji procesa. Sugar on Top aktivno promoviše važnost industrijalizacije proizvoda među bh. proizvođačima, podižući svijest o potrebi sistemskog pristupa koji uzima u obzir cijeli životni ciklus proizvoda - od ideje do finalne prodaje - što je temeljni princip održivog razvoja i cirkularne proizvodnje. Poseban doprinos cirkularnoj ekonomiji vidi se i kroz njihova dva vlastita brenda. Orangetree razvija funkcionalne i dugotrajne proizvode za roditelje i djecu, dok ženski modni brend Stribor njeguje koncept „spore mode“, ograničene kolekcije i visoku kvalitetu, čime se potiče odgovorna potrošnja i smanjuje prekomjerna proizvodnja. Oba brenda koriste lokalne resurse, što dodatno smanjuje karbonski otisak uzrokovan transportom materijala i gotovih proizvoda. Kroz ovakav pristup, Sugar on Top ne samo da osnažuje male proizvođače i brendove, već i aktivno doprinosi transformaciji tekstilne industrije u Bosni i Hercegovini ka održivijem i odgovornijem modelu poslovanja.

**SUGAR
ON TOP**
DESIGN SOLUTIONS

ALMA RAS

TEKSTILNA INDUSTRIJA

Alma Ras

Strategija CE: Digitalizacija/Cirkularni dizajn

CE praksa: Digitalni pasoši

Opis

Alma Ras d.o.o. Olovo je jedna od vodećih tekstilnih kompanija u Bosni i Hercegovini, poznata po kvalitetnoj proizvodnji donjeg rublja, odjeće za spavanje i kućnog tekstila. Osnovana s vizijom da tržištu ponudi udobnost, eleganciju i vrhunsku izradu, Alma Ras je danas simbol pouzdanosti i domaće tekstilne izvrsnosti. Kompanija neprestano ulaže u inovacije, održivo poslovanje i digitalizaciju procesa, usklađujući svoje djelovanje s najnovijim EU regulativama i standardima. Nedavno je kompanija uvela digitalni pasoš proizvoda. Ova inicijativa omogućava potpunu transparentnost u proizvodnom lancu - od sirovine do gotovog proizvoda - putem QR koda koji korisnicima pruža uvid u porijeklo materijala, lanac snabdijevanja i uticaj na okoliš. Digitalni pasoš predstavlja korak ka cirkularnoj ekonomiji i održivom razvoju, a Alma Ras je među prvim bh. kompanijama koje su ga uvele u tekstilnoj industriji. Time pokazuje ne samo odgovornost prema okolišu, već i posvećenost edukaciji tržišta, jačanju povjerenja kupaca i stvaranju proizvoda koji pričaju priču o posvećenosti, stručnosti i ljubavi prema zanatu. Alma Ras ne staje samo na digitalnim rješenjima - kroz različite inicijative aktivno podržava inovacije koje doprinose održivosti. Kroz događaj poput ALMA RAS INDUSTRY DAY okupljaju se dizajneri i studenti kako bi predstavili rješenja iz oblasti održivog dizajna, dok javni pozivi kompanije podstiču projekte koji se bave reciklažom, ponovnom upotrebom materijala i cirkularnom ekonomijom. Podrška je usmjerena ka idejama koje imaju jasan ekološki i društveni učinak, bez obzira na industriju iz koje dolaze, čime Alma Ras dodatno potvrđuje svoju posvećenost odgovornom i održivom poslovanju. Alma Ras je primjer moderne, društveno odgovorne kompanije koja tradiciju šivanja i tekstilne proizvodnje uspješno povezuje s inovacijama, digitalizacijom i održivošću, kreirajući proizvod koji je više od odjeće - to je priča o odgovornosti, transparentnosti i budućnosti.

METALOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA

Vračo

Strategija CE: Ponovna upotreba

CE praksa: Proizvodnja novih proizvoda iz metalnog otpada i plastifikacijskog praha

Opis

Porodična firma Vračo d.o.o. iz Visokog, osnovana 1975. godine, bavi se proizvodnjom limarskih i bravarskih proizvoda, uključujući kašike za cipele, metalne police i peći za pečenje. U svom radu aktivno primjenjuje principe cirkularne ekonomije kako bi smanjila količinu otpada i povećala efikasnost korištenja materijala. U svom radu, „Vračo“ d.o.o. aktivno primjenjuje principe cirkularne ekonomije kako bi smanjila otpad i povećala efikasnost korištenja materijala. Škart lim, koji nastaje tokom proizvodnje, koristi se za izradu kašika za cipele, pri čemu godišnje nastaje između 5.000 i 6.000 komada ovog korisnog proizvoda. Nadalje, otpadni prah koji ostaje nakon procesa plastifikacije se ne odbacuje, već se ponovo koristi za bojenje metalnih polica koje se dalje plasiraju na tržište. Osim toga, otpadna metalna burad se koristi za izradu novog proizvoda – peći za pečenje, tzv. „pecara“, čime se dodatno doprinosi efikasnom korištenju resursa i smanjenju otpada. Na ovaj način otpad postaje resurs, a proizvodni ciklus se zatvara bez štetnog utjecaja na okoliš.

Magbago

Strategija CE: Održiv dizajn i korištenje biorazgradivih materijala

CE praksa: Izrada odjeće od biljnih vlakana i promicanje "spore mode"

Opis

Magbago je modni brend koji stvara odjeću koristeći isključivo biorazgradive materijale biljnog porijekla, kao što su vlakna dobijena iz kore narandže i banane. Cjelokupno poslovanje brenda temelji se na principima cirkularne ekonomije, čime se aktivno doprinosi oblikovanju održivije, zdravije i savremenije modne industrije. Svaki segment proizvodnje uključuje reciklažu i upotrebu prirodno razgradivih materijala, a filozofija „spore mode” omogućava brendu da značajno umani negativan uticaj plastične brze mode na životnu sredinu.

Wool-Line

Strategija CE: Zamjena štetnih materijala prirodnim alternativama

CE praksa: Proizvodnja prirodnih i ekološki prihvatljivih proizvoda od ovčje vune.

Opis

Wool-Line d.o.o. iz Sarajeva ističe se kao jedan od ključnih proizvođača izolacijskih rješenja od prirodnih materijala u Bosni i Hercegovini, posebno u građevinskom sektoru. Kompanija se fokusira na proizvode od vune, pri čemu posebnu pažnju posvećuje ekološkoj održivosti i korištenju materijala koji ne štete okolišu, za razliku od uobičajenih, često toksičnih alternativa. Od 2017. godine, Wool-Line razvija i proizvodi izolacijske ploče od vune koje predstavljaju visokokvalitetnu i održivu zamjenu za tradicionalne materijale poput EPS-a i mineralne vune. Osim što pružaju odlična termoizolacijska svojstva, ploče su u potpunosti biorazgradive. Vuna, kao obnovljiv resurs koji se može obrađivati bez upotrebe štetnih hemikalija, čini osnovu ovih proizvoda, što dodatno potvrđuje njihovu ekološku vrijednost. Kroz otkup vune od domaćih farmera, kompanija ne samo da podupire lokalnu privredu, već i doprinosi razvoju održive poljoprivrede u regiji.

Janjina

Strategija CE: Reciklaža otpadne plastike

CE praksa: Proizvodnja novih dijelova od otpadne plastike

Opis

Preduzeće JANJINA d.o.o. Goražde, osnovano 1997. godine, predstavlja stabilan i pouzdan poslovni subjekt koji uspješno posluje u više sektora: proizvodnji plastičnih dijelova, veleprodaji i maloprodaji građevinskog materijala i sanitarne opreme, kao i reciklaži metala i nemetala. Maloprodaja nudi širok asortiman brendova građevinskih materijala, alata i mašina, opreme za grijanje, boja i lakova, elektromaterijala i rasvjete, kao i brojnih drugih proizvoda potrebnih u građevinskoj i tehničkoj industriji. Posebnu vrijednost u njihovom poslovanju predstavlja aktivna primjena principa cirkularne ekonomije. U okviru djelatnosti otkupa, prikupljaju gotovo sve vrste metala i nemetala, uključujući: bakar i njegove legure, aluminijum, mesing, cink, olovo, akumulatori, željezo, papir, PET ambalažu i plastiku. Reciklirani materijali se koriste kao sirovine u proizvodnji novih proizvoda od plastike, čime ova kompanija zatvara krug resursa, smanjuje količinu otpada i doprinosi očuvanju okoliša. Kroz stalno unapređenje proizvodnih kapaciteta, širenje vlastitog asortimana i uvođenje novih tehnologija, JANJINA d.o.o. gradi održiv poslovni model usmjeren na zadovoljstvo kupaca, proširenje partnerske mreže i razvoj lokalne zajednice.

Weltplast

Strategija CE: Cirkularni dizajn/Povrat materijala /Reciklaža

CE praksa: Reciklaža plastičnog otpada i proizvodnja biorazgradivih vrećica

Opis

Weltplast je kompanija sa sjedištem u Posušju koja se bavi proizvodnjom plastičnih vrećica, folija i cijevi za građevinsku industriju, a u svom poslovanju primjenjuje inovativne prakse u cilju unapređenja održivosti. Kroz dvije ključne aktivnosti doprinosi cirkularnoj ekonomiji: reciklažom plastičnog otpada i razvojem biorazgradivih proizvoda. U okviru proizvodnje, Weltplast reciklira vlastiti polimerni otpad, čime dostiže gotovo potpuni nivo iskorištenosti sirovina bez generisanja viška otpada. Osim toga, otkupljuje plastičnu ambalažu i foliju od sakupljača sekundarnih sirovina. Taj materijal prolazi kroz procese sortiranja, pranja, usitnjavanja, sušenja i granulacije na visokim temperaturama, kako bi se mogao ponovo koristiti za izradu novih proizvoda. Zahvaljujući naprednoj tehnologiji, kompanija godišnje reciklira oko 10.000 tona plastike. Drugi značajan doprinos održivosti je program EcoWeltbio, koji obuhvata proizvodnju biorazgradivih i kompostabilnih vrećica izrađenih od 100% razgradivih polimera. Ovi proizvodi se prirodno razgrađuju – više od 90% njihove strukture raspadne se unutar tri mjeseca, a biorazgradnja premašuje 90% u roku od šest mjeseci. Asortiman uključuje vrećice za nošenje, kućanske vrećice, vrećice za zamrzavanje i za organski otpad. U procesu proizvodnje koriste se biorazgradive tinte, a energijski efikasna tehnologija omogućava značajno manju potrošnju električne energije u poređenju s tradicionalnom proizvodnjom polietilenskih materijala, uz istovremeno poboljšane mehaničke karakteristike gotovih proizvoda.

Ekotvorine.ba

Strategija CE: Smanjenje otpada kroz kreativnu prenamjenu i produženje životnog vijeka materijala

CE praksa: Apcikliranje odbačenih PVC banera u nove, dugotrajne proizvode

Opis

Ekotvorine.ba je mala radionica ekoloških inovacija osnovana krajem 2020. godine, koja kroz principe kreativne prenamjene (upcycling) razvija dugotrajne i funkcionalne proizvode, nudeći tržištu održive alternative za svakodnevnu upotrebu. Radionica nastoji kroz dizajn i praktična rješenja utjecati na promjenu svijesti o otpadu, promovišući odgovorniji odnos prema resursima. Osnovna misija jeste smanjenje otpada pretvaranjem odbačenih materijala u korisne i estetski privlačne predmete. U proizvodnji se pažljivo biraju materijali s ciljem maksimalnog iskorištavanja dostupnih resursa, bez upotrebe kože i drugih materijala životinjskog porijekla. Jedan od glavnih fokusa radionice jeste apcikliranje odbačenih PVC banera - materijala koji je izuzetno izdržljiv, vodootporan i otporan na visoke temperature. Korištenjem upravo tog materijala, trećeg po obimu proizvodnje u svijetu, Ekotvorine.ba ukazuje na potencijal transformacije industrijskog otpada u proizvode sa svrhom, potičući razvoj cirkularne ekonomije i održivih životnih stilova u lokalnoj zajednici.

BOSMAN

Strategija CE: Reciklaža

CE praksa: Reciklaže građevinskog otpada

Opis

Kompanija BOSMAN d.o.o., osnovana 2001. godine, djeluje u sektoru građevinarstva, s fokusom na izgradnju objekata, obradu kamena te upravljanje građevinskim otpadom. Godine 2020. pokrenuli su prvi projekat reciklaže građevinskog otpada u Bosni i Hercegovini, s ciljem da odgovore na izazove vezane za neadekvatno zbrinjavanje ovog tipa otpada. Ova inicijativa je imala za cilj smanjiti broj nelegalnih deponija koje mogu imati ozbiljne posljedice po okoliš i zdravlje stanovništva. BOSMAN reciklira materijale poput betonskih ploča, asfalta, kamena i cigle, nudeći održiva rješenja za građevinski sektor i lokalna preduzeća.

Kako i vi možete početi sa primjenom **cirkularne ekonomije** u vašem poslovanju?

1

Mapirajte svoje resurse

Inventarizirajte sirovine, materijale i otpadne tokove u vašem poslovanju. Utvrdite gdje nastaje najveći volumen ili vrijednost "viška".

2

Definirajte poslovne prilike

Analizirajte koje otpadne tokove možete pretvoriti u nove proizvode ili sirovine. Istražite lokalne i regionalne partnere za suradnju (reciklaža, predobrada, logistika).

3

Razvijte pilot-projekt

Odaberite jedan tok otpada ili materijal za "pilot" i postavite jasne ciljeve (npr. 10% manje otpada u 6 mjeseci). Uključite ključne sudionike (dobavljače, kupce, zaposlenike) u plan testiranja.

4

Mjerenje i optimizacija

Pratite pokazatelje: količinu recikliranog/ ponovno upotrijebljenog materijala, uštedu troškova, smanjenje CO2. Na temelju rezultata prilagodite procese i standardizirajte dobru praksu.

5

Širenje i umrežavanje

Skalirajte uspješan pilot na ostale proizvodne jedinice ili linije. Pridružite se regionalnim i međunarodnim mrežama za cirkularnu ekonomiju (npr. mreža poslovnih inkubatora).

Poziv na **akciju**:

Ako ste već uveli cirkularne prakse, podijelite svoje priče i rezultate putem naše online platforme. Želite li se povezati s kolegama iz drugih industrija? Pridružite se našoj mreži praktičara cirkularne ekonomije i zajedno gradimo održiviju budućnost!

E-mail

info@cener21.ba

CENER 21

Association Center for Energy, Environment and Resources

**Udruženje Centar za energiju,
okolinu i resurse - CENER 21**

Podgaj 8, 71 000 Sarajevo, BiH

Phone: 00 387 33 745 347

E-mail: info@cener21.ba